
Sivâsi İlâhiler

Ahmet Hakkı TURABİ

Asitan Yayıncılık, Sivas, 2010, 280 Sayfa

Tanıtan: M. Tayyip DURCEYLAN*

Anadolu'dan Balkanlara, Asya'dan Afrika'ya, hatta günümüz Amerika kıtasına bile yayılmış olan Halvetiyye Tarikatı, tasavvuf tarihinde karşımıza çıkan en büyük tarikatlardan biridir. Birçok kola ayrılmış olan bu tarikat, halk tabakasının yanı sıra elit ve yönetici bir zümreye hitap etmiş ayrıca geniş bir müntesip kitle oluşturmuştur. Bu kitle içerisinde edebiyat ve musikimizin seçkin sîmâlarını da görebilmekteyiz. Dîni-tasavvufî edebiyatımızın nice büyük şairleri, Halvetiyye ve kollarının dervişlerinden veya şeyhlerindedir. Ayrıca musikimizin güzide üstadları, bestekârları ve icrâcıları da Halvetiyye câmiası içerisinde yer almışlardır.

Halvetiyye tarikatı ve kolları, estetik ritüelleri, zikir usûllerine göre bestelenmiş ilâhileri, ayrıca yetiştirdiği büyük bestekârlar açısından Türk Din Mûsikîsi alanında birçok çalışmaya konu olmuştur. İşte, Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabî'nin, Halvetiyye Tarikatı'nın Sivâsi şubesini esas alarak hazırlamış olduğu *Sivâsi İlâhiler* adlı eseri de, 2010 yılında dîni mûsikî alanında yapılmış önemli akademik çalışmalar arasına katılmıştır.

Eseri hazırlarken nasıl bir yolun takip edildiğinden ve hangi kaynaklardan yararlanıldığından bahseden bir önsözle başlayan kitabın giriş bölümünde, Halvetiyye Tarikatı'ndan, bu tarikatın ana şubelerinden biri olan "Şemsiyye" ve onun da kolu olan "Sivâsiyye" anlatılmıştır. Ayrıca bu bölümde, Şemsi-Sivâsi kolunun Sivas'taki dergâhına ve bu dergâhın post-nişin silsilesine de değinilmiştir.

Yazar, önsöz ve giriş bölümünden sonra, okuyuculara kitabı iki bölüm olarak sunmuştur. Kitabın birinci bölümünde Halvetî-Şemsi kolunun pîri Şemseddin Sivâsi (ö.1597)'nin biyografisini sunan müellif, İstanbul'daki Sivâsi şeyhleri Abdülmecid Sivâsi (ö.1639), Abdülahad Nûrî (ö.1651) ve Sivas'taki meşâyihden Ahmed Sûzî (ö.1830), Ahmed Rindî Güneren (ö.1960), Hüseyin Şemsi Güneren (ö.1956) gibi önemli şahsiyetlerin biyografilerini de sunmuştur.

Kitabın ikinci bölümü ise, dergâhın post-nişinlerinin bestelenmiş nutk-i şeriflerinden derlenip sunulan 146 eser notasının sunumundan ibarettir. Daha önce Hüseyin Şemsi Güneren tarafından yapılmış *Tasavvuf Mûsikisinde Sivâsi İlâhileri* adlı çalışmada bulunmayan ve günümüz mûsikîşinâslarınca da beste-

* Araş. Gör., Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Türk Din Musikisi Bilim Dalı, tdurceylan@yahoo.com

lenmiş birçok ilâhiye kitabın bu bölümünde ulaşabilmekteyiz. İlâhiler önce şeyh efendilerin vefatına göre tertip edilmiş; kendi içerisinde ise makam alfabetiği gözetilmiştir. Eserlerin notaları modern teknikler kullanılarak gözü yormayacak şekilde yazılmış olup, güfteler hazretlerin divânlarından tespit edilerek –kaynak göstererek- alınırken, bestekârın bestelediği şekle müdâhale edilmemiştir. Sivâsî şubesinin zikir usullerine göre bestelenmiş özel ilâhilere de rastlanılan bu bölümde aynı güfteye yapılmış farklı birçok beste bulunmaktadır.

Araştırmanın esasını teşkil eden bu bölümde notası ilk defa yayınlanan ilâhiler de yer almaktadır. Bilhassa müellifin özel koleksiyonundan tespit ettiği eski ve yeni ilâhiler, klâsik ve klâsik sonrası dönemde ilâhi kültürünün uğradığı değişiklikleri göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Mesela “Aşkınla cihân beste” güftesine Hatip Zâkirî Hasan ve Dede Efendi’nin yanı sıra Hüseyin Şemsi Güneren’in yaptığı besteler incelendiğinde değişik asırlardaki kompozisyon özellikleri ve farklılıkları çok net bir biçimde görülmektedir. Böylelikle değişik dönemlerin dînî mûsikî beste anlayışı ve zevki hakkında daha kolay yorum yapılabilmektedir.

Eser genç bestekârların ilâhileri de dahil edilmiştir. Böylelikle dînî mûsikî besteleme yolunun melodik özellikler açısından küçük farklılıklarla birlikte aynı ruh, şevk ve aşkla devam ettiği görülmektedir.

Şunu önemle belirtmek gerekir ki, tarikatleri farklı olsa da bu güfteleri diğer tarikat müntesibleri de benimsemiş, kendi zikir ve ayinlerinde kullanmışlardır. Bilhassa mûsikîşinâs Mevlevî ve Cerrâhî dervişlerinin bu güfteleri çokça besteledikleri tespit edilmiştir.

Eserin son kısmını ekler bölümü oluşturmaktadır. Ekler bölümünde, ikinci bölümde sunulan notalara rahatça ulaşabilmek için, makam sırasına, güftenin ilk satırına, bestekâr adına, güfte sahibi adına göre hazırlanmış dört adet fihrist ile birlikte postnişinlerin ya türbe ya da kendi resimleri yer almaktadır.

Halvetiyye gibi önemli bir tarikatın Şemsi-Sivâsî şubesine müzikal anlamda bakan ve başarılı bir akademik çalışma olarak bizlere sunulan *Sivâsî İlâhiler*, bu sahada yapılacak çalışmalar açısından örnek alınacak önemli bir eserdir. Zira tarikatlar içerdikleri ritüeller açısından, müzikal olarak da çok zengin bir kültüre sahiptirler. Prof. Dr. Ahmet Hakkı Turabi ayrıca güfteden hareketle nota yayını konusunda ilk deneme sayılan bu araştırmasında böyle zengin bir kültürden önemli bir mirası bizlere sunmuştur.